

Skolelederdagen 2023

Å lage sikkerhetsnett i et system med løse koblinger

Fylkeskommunale praksiser for å beholde elevene i videregående opplæring

Sølvi Mausethagen og Guri Skedsmo

solvim@oslomet.no

guri.skedsmo@ils.uio.no

UNIVERSITETET
I OSLO

schwyz university of teacher education

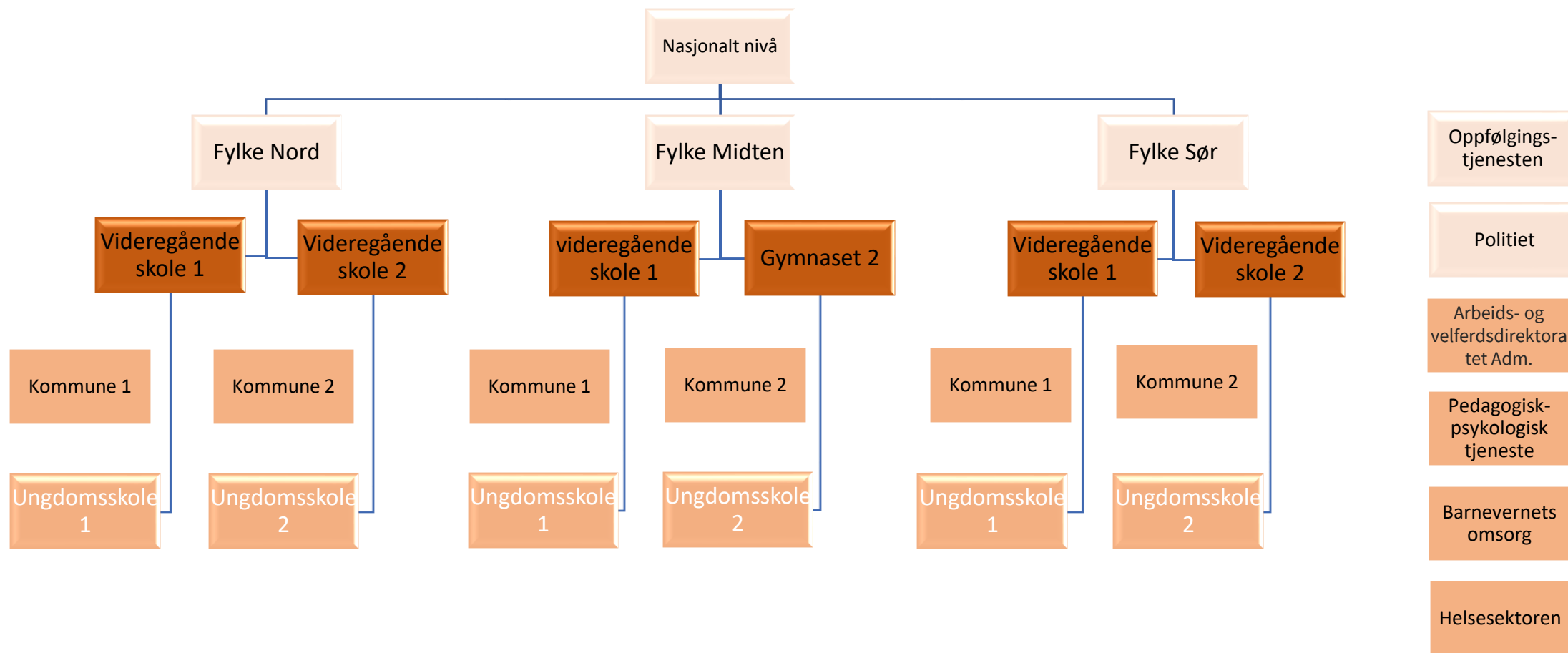
Professional Actors' Work to Retain Studnets in Secondary Education (ProAct)

- Hvordan aktører i videregående opplæring samarbeider med en rekke partnere i og utenfor skolen for å beholde elevene i videregående opplæring.

- Samarbeid på tvers av nivåer, institusjoner og profesjoner
- Finansiert av Norges forskningsråd
- Tidsramme: 2020-2025

Organisasjonsnivåer, institusjoner og involverte aktører...

Hvordan ser forskningen på 'frafall' i videregående opplæring i Norge ut?

Sølvi Mausethagen & Guri Skedsmo

Paper under review

Sammedrag

I denne artikkelen presenterer vi kjennetegn på eksisterende forskning på 'frafall' i videregående opplæring i Norge, og vi diskuterer **hvordan forskningen bidrar til å konstituere 'frafall' som begrep og fenomen.**

Basert på en kombinasjon av systematiske søk og snøballmetoden, identifiserte og analyserte vi totalt **28 artikler.**

Analysen viser at forskningen **primært foregår innenfor enkelte fagfelt**, og at bidragene i liten grad tar i bruk kritiske, konseptuelle eller systemiske tilnærminger for å forstå frafall i videregående opplæring. Analysene viser samtidig **en utvikling over tid der samarbeid mellom fag øker**, noe som sammenfaller med en økende variasjon i metodiske design for å undersøke frafall.

Gjennomgang av forskning i norsk kontekst: Seks typologier for kunnskapsproduksjon

Typologi	Konseptuell	Beskrivende	Humanistisk	Kritisk	Evaluerende	Instrumentell
Formål	Avklare begreper og epistemologiske og ontologiske spørsmål knyttet til "frafall".	Beskrive ulike aspekter og faktorer knyttet til frafall. (13)	Samle inn og teoretisere erfaringer fra involverte aktører, f.eks. elever, lærere og skoleledere. (6)	"Frigjøre" elevene (og potensielt lærere og ledere) fra urettferdighet i et strukturelt perspektiv. (3)	Måle effektiviteten av tiltak for å forhindre frafall, både på mikro-, meso- og makronivå. (6)	Tilby lærere, ledere og andre aktører effektive strategier og tiltak for å forebygge frafall.

Funn og diskusjon

- Det har de senere årene kommet studier fra flere fag og ved bruk av flere metoder som til sammen bidrar til **økt kunnskap om kompleksiteten rundt begrepet og fenomenet.**
- Selv om det er mange sider ved både begrepet og fenomenet 'frafall' som ikke er tilstrekkelig belyst, så viser de tydelig at **verken problemene eller løsningene finnes i skolene alene.**
- En gjennomgående utfordring er at begrepet frafall ikke er et teoretisk begrep, men først og fremst et **politikkbegrep.** Begrepet har i økende grad blitt brukt i styringen av de videregående skolene og reflekterer dermed også sentrale kvalitetsindikatorer som skolene måles på.
- Bruken av begrepet i artiklene handler også om at forskningsfeltet i overveiende grad er anvendt, noe som innebærer **liten bruk av teori.** Dette er viktig, siden teori har flere funksjoner i forskning: teori bidrar til å klargjøre kjennetegn ved fenomenet som skal studeres. Når premissene for problemstillinger og design ofte er formulert som politiske mål uten kobling til teori, vil dette ofte resultere i at **de politiske rammene og begrepene blir reproduisert fremfor å utfordres.**

Forskningsspørsmål

- Hvilke fylkeskommunale strategier fremstår som viktigst for å øke gjennomføringen i videregående skole?
- I hvilken grad kan de beskrives som 'lovende', og med hvilke intenderte og uintenderte konsekvenser?

Datagrunnlag 1

Sentrale dokumenter på fylkes-/kommunalt nivå:
Årsrapporter, planer, håndbøker/rutiner

Semistrukturerte intervjuer med sentrale aktører på fylkes- og kommunenivå.

Observasjoner av arenaer der aktører møtes for å følge opp arbeidet med å beholde studenter

Korte intervjuer i forbindelse med observasjoner

Datagrunnlag 2

INTERVJUER	Sør	Midten	Nord
Gruppeintervju fylke	1	1	1
Individuelle intervjuer med avdelingsledere	2	2	planlagt
Individuelle intervjuer med nøkkelpersoner	1	1	planlagt
Individuelle intervjuer med fylkessjefer/direktører	1	1	1
Intervjuer med ledere på kommunalt nivå	1	2	2

Datagrunnlag 3

OBSERVASJONER	Sør	Midten	Nord
Nettverk-/samsarbeidsmøter for fylker og skoler		6	1
Møter med direktører/avdelingsledere og rektorer		1	2
Styrings-/utviklingsdialoger (varighet 0,5-1 dag)		2	2
Møter/seminarer: kompetanseutvikling		1	1
Samarbeidsmøter på kommunalt nivå (varighet 0,5-1 dag)		2	

Analytiske perspektiver 1

- Institusjonsteori: organisasjoner kan ikke bare ses på som et verktøy eller et instrument for ledere å iverksette strategier, men har også sine egne regler og normer, så vel som kulturelle og symbolske verdier
- Perspektiver på kunnskapsdeling og institusjonalisering av strategier: Fokus på betydningen kunnskapsdeling spiller i prosessen med å institusjonalisere strategier

Analytiske perspektiver 2

Kunnskapsdeling kan innebære to kritiske faser (Røvik, 2014):

- Dekontekstualisering
- Kontekstualisering

Kunnskapsdeling på tvers av nivåer i skolesystemet (i vår sammenheng fylkeskommunen og skolene) og mellom skolene kan være særlig utfordrende på grunn av tre faktorer (Røvik, 2014):

- Kompleksitet
- Eksplisitet
- Innebygdhet

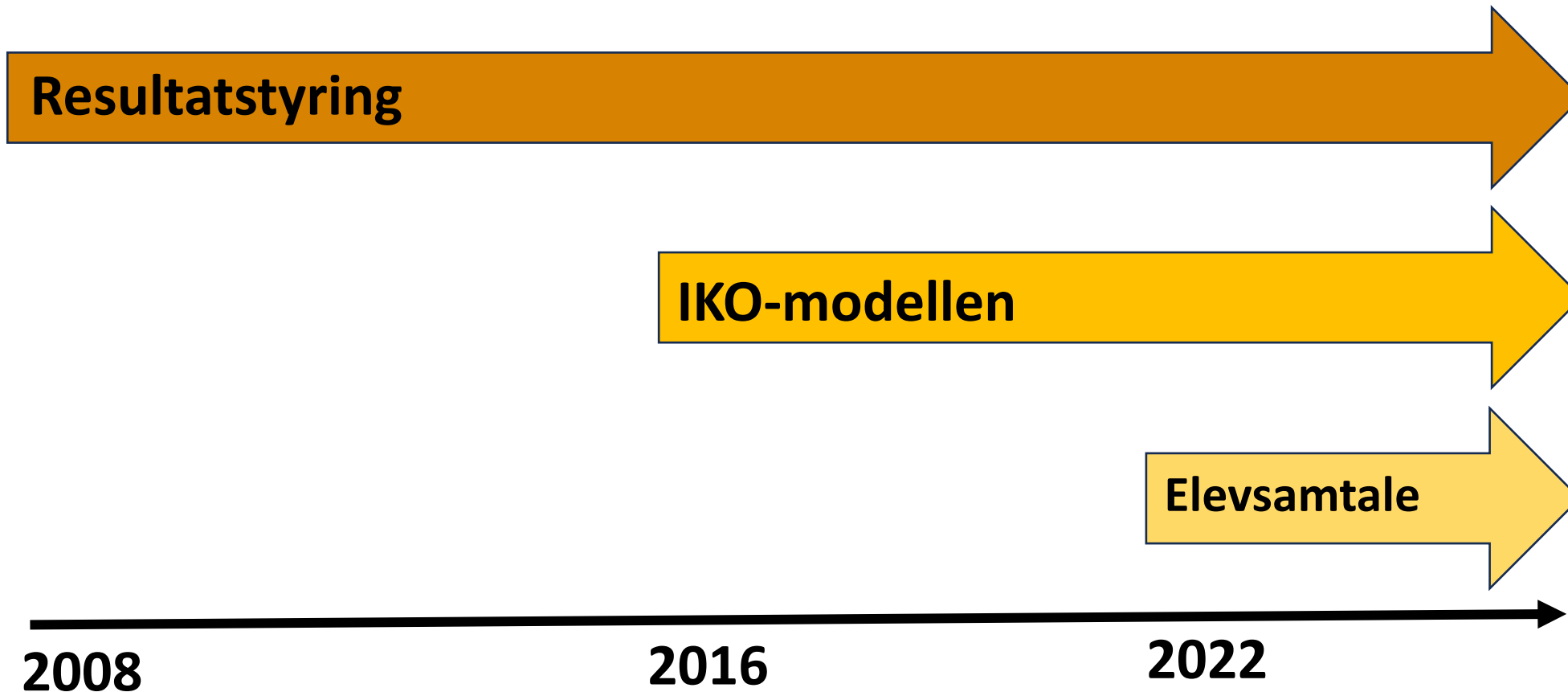
Kunnskapen må først dekontekstualiseres før den kontekstualiseres igjen i en ny organisasjon.

Analytiske perspektiver 3

- Fokus på strategier som kan forstås som handlinger som aktører tar i bruk for å påvirke utviklingsarbeid og skape endringer i organisasjonen, og ikke bare til eksplisitt uttalte strategier i for eksempel strategiplaner
- Slike handlinger har som oftest en logikk som gjør at vi kan betrakte dem som strategier. Strategiene knyttes dermed først og fremst til det faktiske arbeidet som skjer i organisasjonen, og hva aktørene sier at de gjør så vel som ønsker å gjøre
- På denne måte tar vi høyde for at handlingene som aktører vektlegger i arbeidet med å styrke gjennomføring i videregående skole kan være ubevisste for dem selv

(Carter & Abawi, 2018)

Tre 'lovende' strategier som bygger på hverandre

Disse eksemplene representerer også eksempler som varierer med tanke på hvilken konteksten kunnskapen har blitt dekontekstualisert fra (globalt – nasjonalt – regionalt), og med tanke på når spredningen fant sted.

Kunnskapsdeling

	Resultatstyring	IKO-modellen	Elevsamtale
Dekontekstualisering	Tall og statistikk (abstrakt form)	Rutiner og prosedyrer	Rutiner og prosedyrer
Kompleksitet	Reduserer	Reduserer	Reduserer
Eksplisitet	Høy grad	Høy grad	Høy grad
Innebygdhet	Oppfølging: styringsdialogene (struktur)	Årshjul Oppfølging gjennom nettverksmøter Struktur tett på skolens	Felles kompetanseutvikling, Verdier tett på profesjonen
Kontekst	Fylkeskommunen, ledelse	Fylkeskommunen, rådgiver, ledere på skolen	Fylkeskommunen, støtte tett på lærerne

Resultatstyring

- Bruk av digitale systemer gir oversikt til både skolene og fylkeskommunen
- IT-støtte med tanke på resultater og rapporter
- Fokus på karakterutvikling over tid og fravær
- Beregning av forventede versus oppnådde resultatindikatorer for skolene

IKO (Identifisering, Kartlegging, Oppfølging)-modellen

- Identifisering (et batteri av ulike indikatorer: poeng/karakterer og progresjon over tid, fravær (november/april))
- Kartlegging (Kartlegging): alle elever, men med utgangspunkt i de som er identifisert (struktureerte samtaler om problemer/utfordringer - fag, fravær osv.)
- Oppfølging: individuell tilpasning - mål: tilbakeføring til "normal" tilstand)
- Midtveisvurdering
- Hver skole har sitt eget IKO-team med en IKO-leder som deltar på IKO-nettverksmøter (totalt 4 nettverk, møtene arrangeres av fylkeskommunen 5 ganger i året. Første møte etter midtveisevalueringen - 1. november).
- Når som helst i løpet av året: Bekymringer kan sendes fra læreren til IKO-teamet på hver skole.
- Bruk av digitale systemer gir oversikt til både skolene og fylkeskommunen og gjør det mulig å identifisere elever.
- Beregning av forventede versus oppnådde resultatindikatorer

Elevsamtalen

- Utvikling av felles prosedyrer og rutiner etter behov for å støtte skolene
- Prioritert område: psykisk helse
- Kompetanseutvikling i å gjennomføre elevsamtaler med fokus på å utvikle bevissthet rundt egen rolle, holdninger og relasjonen til elevene

Styringsdialog og ansvarliggjøring

- Første dialogmøte: direktøren/avdelingslederne besøker skolene (1 dag), andre møte over Teams - tidspunktet følger IKO-rutinene.
- Deltakere: Rektor, skoleledelsen (avdelingsledere), rådgivere, representanter fra elevrådet.
- Skolens årsrapport danner grunnlaget for dialogen.
- To deler: 1) "eksamen" som skolene forbereder seg til i henhold til en struktur gitt av direktøren 2) skolene presenterer sine skoleutviklingsprosjekter/planer for videreutvikling, diskusjon
- Sterkt fokus på prestasjonsorientert ansvarliggjøring i den første delen, detaljorientering og fokus på å gi forklaringer rundt enkeltelever og tiltak som er satt inn, noe som innebærer faglig-profesjonell ansvarliggjøring

- Markedsorientering og avhengighet: Skolene får betalt etter antall elever og er avhengige av fylket med hensyn til hvilke studieprogrammer de kan tilby
- Prestasjonsorientert ansvarliggjøring med henvisning til skoleaktørens moralske forpliktelser
- Top-down versus bottom-up-tilnærminger > eierskap, symbolske handlinger
- Parallele logikker - et spørsmål om mulige langsiktige konsekvenser

Oppsummering

Analysene viser at de fylkeskommunene strategiene preges av ønsket om spredning av gode lokale praksiser, noe som både foregår gjennom

- a) etablering av nye, prosedyrestyrte rutiner, men også en *maskifisering* av variasjon i allerede eksisterende rutiner,
- b) manifestering av en gjensidig avhengighet mellom alle involverte aktører, blant annet gjennom et moralsk imperativ om 'elevens beste'. Disse praksisene har ført til at det etableres langt tettere 'sikkerhetsnett' rundt elevene og også en reell nedgang i elever som slutter i videregående opplæring. Samtidig fører praksisene med seg noen uintenderte konsekvenser med tanke på *kategorisering av elever*, lærere og skoleledere, og en *mulig målforskyvning* i skolene.
- c) der kunnskapen skal dekontekstualiseres fra det 'globale', mer abstract, og i tillegg kommer verdier, i spill, synes det mer utfordrende å kontekstualisere.

So what?

- Oppmerksomhet rettet mot samspillet mellom strukturer og profesjonelt bruk av skjønn i lokal kontekst
- (Re) - kontekstualiseringen er avgjørende for eierskap lokalt, og det er særlig viktig hvordan dette foregår jo mer abstrakt kunnskapen er for profesjonen, og også jo tettere kunnskapen er knyttet til styring (Hermansen & Mausethagen, 2006)
- Det tverrfaglige arbeidet rundt gjennomføring kan gjøre dette enda mer komplekst, siden aktørene det er flere kunnskapsbaser 'i spill'
- I 'midten' fylkeskommune er det forskjeller mtp eierskap, men det synes samtidig å være et eksempel der kontekstualiseringen har 'lykkes' på alle de tre, selv med ulike utgangspunkt og i ulik grad – vi håper å komme nærmere fortolkninger på dette, men et svar synes å være at man har lykkes å analysere kontekstene den nye kunnskapen skal 'inn i' og skape eierskap til de nye rutinene og kunnskapen på skolene